

zcela postrádá, třebaže si uvědomuje, že by se neměl zavazovat svým souhlasem, neboť tomu, co vidí jako pravdu, může se podobat nějaký omyl, přece jen řídí výkony svého života plně a bezpečně. A kolik je jen umění, která výslovně přiznávají, že se optují spíš o dohad nežli o vědění! Pyrrhonisté nerozhodují o tom, co je pravda a co nepravda, a řídí se pouze zdáním. Existuje - prohlásují - i pravda i omyl a v nás existuje i schopnost je hledat, nikoliv však možnost rozhodovat o nich prubířským kamenem. Jestliže se necháváme vést řádem světa bez pátrání, máme tím větší hodnotu. Duše zabezpečená před předsudkem spěje vítězně vsítíc svému klidu. Lidé, kteří soudí a přezkušují i své soudce, nikdy se jim nepodrobují náležitě. Vezmeme-li zákony náboženské i zákony politické, oč poslušnější vzhledem k nim, oč povolnější k řízení se jeví duchové špehouští, kteří světnu doзору podřizují přičiny božské i lidské!

Člověk nerynalezl nic, v čem by bylo víc pravděpodobnosti a prospěšnosti (než v tomto učení). Jak nám toto učení líčí člověka? Jako byrost nahou a prázdnou, uznávající svou přirozenou slabost, schopnou přijmout jistou cizí posilu shora, prostou vědní lidského a tím způsoblejší v sebe přijmout vědění božské; tato byrost drží na uzdě vlastní soudnost, čímž opatřuje víc místa pro víru; je to byrost nikoliv nevětečká, rovněž nezřizuje jakékoli dogma, jež by odporovalo planným pravidlům; je to byrost pokorná, poslušná, schopná výchovy, snaživá; byrost, která je přísáhlou nepřítelkyní kačičství a strani se tudíž lichých a bezbožných názorů, zavedených živými sektami. Je to nepopsaná deska, připravená přijmout z ruky boží obsaly, jež se této ruce zblbl do ní vyryt. Čím více se vzdáme a světlíme Bohu a zřekneme se sebe samých, čím větší ceny nabýváme. (4) Přijímej v dobrém - praví Ekkelesiasta - věci v tvářnosti a chuti, v nichž se ti den za dnem nabízejí; ostarek je mimo tvé poznání. *Dominus novit cogitationem hominum, quoniam vanae sunt.* 48

Tímto způsobem ze tří obecných škol filosofie dvě výslovně vyznávají pochybování a nevědmosti; a ve škole dogmatiků, která je třetí, snadno objevíme, že většina obklá tvářnost jistoty jen proto, aby budila lepší dojem. Nemnili nám ani tak dokázat nějakou bezpečnou pravdu, jako nám předvést, kam až v honbě za pravdou pronikli: *quam docet fingunt, magis quam norunt.* 49 ...

Už je tomu tak: nechtíme nic, nevidíme nic, všechny věci nám jsou skryty, není ani jediné, o niž bychom mohli stanovit, jaká vskutku je. Vracíme se k známému božskému výroku: *Cogitationes mortaliū tūmidae, et incertae adinventiones nostrae et providentiae.* 50

Nesmíme pokládat za podivné, jestliže lidé ze samého zoufalství nad nicomnou kořistí našli přece jen zálibu alespoň v samotném lovu: samo pro sebe je studium zaměstnáním příjemným, ba tak příjemným, že do počtu zapovězených rozkoší stoikové zařazují i rozkoš, která plyne z třbení ducha, chtějí ji spouat uzdou a pokládají přílišně vědění za nerádnost. Demokritos pojedl u tabule filky, které chutnaly medem, a začal ihned hloubat, odkud pochází ta jejich nezvyklá sladkost; aby si věc ujasnil, horovali se vsát od stolu a chtěl si prohlédnout místo, kde byly filky nartháry; když o příčině jeho vzrušení slyšela jeho hospodyně, řekla mu se smíchem, aby se proto již dál nenamáhal, protože ona sama prý měla filky uloženy v nádobě, kde předtím byl med. Rozčertil se, že ho připravila o příležitost k pátrání a vzala mu pod rukou popud k zvědavosti: „Dej mi pokoj,“ - řekl jí -, „pravdu jsi mě pozlobila; ale já budu přesto důvod věci hledat dál, jako by to byl důvod přirozený!“ A buďte jisti, že také nějakou tu falešnou a domnělou příčinu učinku, jenž byl opravdový, vskutku objevil. Tento příběh proslulého a velikého filosofa nám velmi jasně znázorňuje onu vášně bádání, která nás zaměstnává pátráním po věcech, jejichž nedosažitelnost nás naplňuje zoufalstvím. Plutarch uvádí podobný příklad člověka, který se nechtěl dát poučit o předmětu svých pochybností, aby nebyl ošizen o radost zkoumání; podobal se jinému, jenž odmítal, aby ho lékař zbavil horečky, která v něm probouzela žízn, aby nepřišel o rozkoš zabáhat ji pitím. *Satis est supervacua discere quam nihil.* 51 Zrovna tak bývá i na mnohém pokrmu často jen ta rozkoš z jídla, a všechno, co požíváme, i když to je lahodné, není vždycky výživné a zdravé. A podobně i to, co náš duch vyteží z vědění, zůstává lahodným, i když to není ani výživné, ani prospěšné.

Zkoumání přírody je prý pastvou, pro naše duchy vhodnou. Povznáší nás a dodává nám mysl, působí, že opovrhujeme většími nízkými a pozemskými, srovnávajíce je s vyššími a nebeskými. Samu pátrání po skrytých a významných věcech je již velmi